

PRIKAZI

Grupa autora

KOMUNISTI O FAŠIZMU

(Izbor tekstova)

Centar za aktualni politički studij Narodnog sveučilišta grada Zagreba, Zagreb 1976, 240 stranica

Pobjeda demokratskih država i naprednih socijalističkih i komunističkih snaga u Drugom svjetskom ratu dala je svijetu nadu da će trajno biti poražene mračne snage i ideologije koje su izazvale desetine milijuna ljudskih žrtava i prijetile degeneracijom čovječanstva. Na žalost, time nije osiguran definitivni nestanak fizičkih nosilaca, a niti same fašističke ideologije. Naprotiv, danas u nekim demokratskim državama ne samo da oživljavaju neke prijetnje, čak i akcijama — koje idu do kongresa (kao nedavno u Hamburgu) — otvoreno ističu svoju prisutnost u zbivanjima i tzv. zaštitničku ulogu u Evropi protiv »prijetnje od komunistički kontroliranih narodnih frontova.« To svjedoči da je fašizam najuže vezan uz interese krupnog kapitala, na što su istaknuti revolucionari (Kardelj, Masleša, Adžija i dr.) upozoravali još prije Drugog svjetskog rata. Ta je činjenica danas vezana i za druge oblike ispoljavanja i povezivanja ove ideologije npr. sa nosiocima asimilatorskih pretenzija.

U nastojanju da se znanstveno pronikne u bit suvremenog fašizma, kako u svijetu, tako i u našoj zemlji (o čemu svjedoči i održani simpozij o fašizmu), ovaj izbor tekstova prema priređivaču Ivanu Prpiću trebalo bi da potakne »...očitovana nastojanja da se teorijski raspravlja o fašizmu, te promisle i propitaju eventualne mogućnosti njegova obnavljanja«, te »podsjeti na ono što je u nas u toj raspravi već učinjeno i što tek valja kritički vrednovati« (str. 9). Prpić u predgovoru upozorava na neke momente prakse i teorijskog razmišljanja u komunističkom pokretu, a osobito u Kominterni.

Zbornik sadržava ove tekstove: Božidar Adžija, *Fašizam u Italiji*; Božidar Adžija, *Hitlerova Njemačka*; Veselin Masleša, *Socijalni i ekonomski uslovi njemačkog i italijanskog fašizma*; Edvard Kardelj, *Fašizam*; B. Progonki, *Zadaci fašističke ideologije*; Božidar Adžija, *Za demokraciju ili protiv nje*; tekst sa ini-

cijalima V. I. S., *Fašizam i industrijski kapital*; te nepotpisan tekst pod naslovom *Vojnofašistička diktatura* (izvor: *Borba*, knjiga I, br. 2, god. I, septembar 1923).

Drugi dio zbornika čini odabrana bibliografija o fašizmu, koju je priredila i komentirala Sonja Dvoržak. Bibliografija se odnosi na Jugoslaviju u periodu 1920—1940, a obuhvaća knjige, brošure i članke. Ukupno je obuhvaćena 801 bibliografska jedinica sređena po kronološkom slijedu. Unatoč nekim nedostacima, što i sama autorica ističe, valja napomenuti, ova je bibliografija vrijedan pokušaj sistematizacije i sređivanja građe iz arhiva i zbirka. Bibliografijom je izbor tekstova Ivana Prpića značajno obogaćen, jer će pružiti »zainteresiranim uvid u literarnu produkciju o fašizmu u nas između dva rata, i olakšati istraživanje naše ne tako davne prošlosti«.

Čitalac u knjizi neće dobiti odgovore na sva pitanja, ali će umnogome zadovoljiti svoju znatiželju, jer se razmišljanja o fašizmu među intelektualcima i komunistima u nas javljaju kao »prirodna reakcija« na malignu ideologiju, koja je zarazila i prodrla u sve slojeve stanovništva, još u vrijeme kada se ona u Evropi javlja i uspinje. Priređivač izbora uspio je čitaocu predočiti neke vrlo značajne momente iz naše predratne revolucionarne prošlosti.

I. Cifrić

Vladimir Serdar

STUDIJ UZ RAD NA VISOKOŠKOLSKIM USTANOVAMA U SR HRVATSKOJ

Institut za društvena istraživanja Sveučilišta u Zagrebu, Zagreb 1976, 84 stranice

U Jugoslaviji je, kao i u cijelom svijetu, nakon Drugog svjetskog rata došlo do velike ekspanzije školovanja. Slabo razvijena, pretežno poljoprivredna zemlja, u procesu industrijalizacije tražila je veliki broj stručnjaka za obnovu zemlje. Uz društvene potrebe za školovanim kadrovima javila se i individualna želja pojedinaca za obrazovanjem. Budući da je najveći dio mladih ljudi radio na obnovi zemlje, školovali su se uz rad kao izvanredni studenti.